

Roll No.

Total No. of Questions : 20]

142/A

[Total No. of Printed Pages : 32

SS

2325

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ACCOUNTANCY-II (Part-I) &
ACCOUNTANCY-II (Part-II)
(Commerce Group Only)
(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time Allowed : 3 Hours

Maximum Marks : 80

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ: (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 142 ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ।
(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 28 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ।
(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
(iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹਨ : ਭਾਗ-ਓ, ਭਾਗ-ਅ ਅਤੇ ਭਾਗ-ੳ। ਭਾਗ-ਓ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਗ-ਅ ਅਤੇ ਭਾਗ-ੳ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਭਾਗ ਨੂੰ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।
(v) ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਲਾਈਨਾਂ ਜਾਂ ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(vi) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਧਾਰਣ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਗ-ਓ

- (vii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਅੰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 11 ਵਿਚ 5 ਉਪ-ਭਾਗ ਹਨ। 5 ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ 4 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਭਾਗ-ਅ ਅਤੇ ੳ

- (viii) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 12 ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਅੰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 13 ਤੋਂ 19 ਤਕ ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 20 ਵਿਚ 4 ਉਪ-ਭਾਗ ਹਨ। 4 ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ 3 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੈ।
(ix) ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਭਰਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਗ - ਓ

1. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਕ ਹੈ।

ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

- (i) ਸਾਖ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਸਧਾਰਣ ਦਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?
(ੳ) ਪੂੰਜੀਕਰਨ ਵਿਧੀ (ਅ) ਸੁਪਰ ਲਾਭ ਵਿਧੀ
(ੲ) ਐਸਟ ਲਾਭ ਵਿਧੀ (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
- (ii) ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਪੁਨਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਖਾਤੇ ਦੇ ਕਿਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
(ੳ) ਡੈਬਿਟ ਪੱਖ (ਅ) ਡੈਬਿਟ ਪੱਖ
(ੲ) ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

(iii) J, K, L, M ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ 9 : 6 : 5 : 5 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹਾਨੀ ਵੰਡਦੇ ਹਨ । 'N' 20% ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ । J, K, L ਅਤੇ M ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ 3 : 4 : 2 : 1 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਆਪ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹਾਨੀ ਵੰਡਣਗੇ । ਨਵਾਂ ਲਾਭ ਵੰਡ ਅਨੁਪਾਤ ਹੋਵੇਗਾ :

- (ੳ) 3 : 4 : 2 : 1 : 5 (ਅ) 9 : 6 : 5 : 5 : 5
(ੲ) 8 : 6 : 4 : 2 : 5 (ਸ) 6 : 8 : 4 : 2 : 5

(iv) X, Y ਅਤੇ Z ਤਿੰਨ ਸਾਂਝੇਦਾਰ 10 : 7 : 5 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਲਾਭ ਵੰਡਦੇ ਹਨ । Z ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ । X ਅਤੇ Y ਨੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਲਾਭ ਅਨੁਪਾਤ ਹੋਵੇਗਾ :

- (ੳ) 1 : 4 (ਅ) 10 : 7
(ੲ) 7 : 10 (ਸ) 4 : 1

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

(v) ਇਕ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਰਾਇਆ ਲਾਭ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ _____ ਹੈ । (ਚਾਰਜ/ਨਿਯੋਜਨ) 1

(vi) ਪੁਨਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਖਾਤਾ _____ ਖਾਤਾ ਹੈ । (ਵਾਸਤਵਿਕ/ਨਾਮਾਤਰ) 1

(vii) ਉਹ ਅਨੁਪਾਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਲਾਭ ਅਨੁਪਾਤ/ਤਿਆਗ ਅਨੁਪਾਤ) 1

(viii) ਫਰਮ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ _____ ਮੁੱਲਾਂ ਤੇ ਵਸੂਲੀ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਬਹੀ/ਬਾਜ਼ਾਰ) 1

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ix) ਮੌਹਨ ਨੇ ਹਰ ਤਿਮਾਹੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ₹ 4,000 ਕਢਵਾਏ । 6% ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਦਰ ਨਾਲ ਕਢਵਾਉਣ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ । 1

(x) ਸਾਖ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ । 1

(xi) ਤਿਆਗ ਅਨੁਪਾਤ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੈ ? 1

(xii) ਵਸੂਲੀ ਖਾਤਾ ਕੀ ਹੈ ? 1

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 10 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ । 9x2=18

2. ਇਕ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਫਰਮ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 2

3. P ਅਤੇ Q ਇਕ ਫਰਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਹਨ । P ₹ 7,500 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਲਾਭ ਦੇ 10% ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ । Q ਆਪਣਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਲਾਭ ਦੇ 10% ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ । 31 ਮਾਰਚ 2024 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਏ ਸਾਲ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਲਾਭ ₹ 2,20,000 ਸੀ । ਲਾਭ ਦੀ ਵੰਡ ਦਰਸਾਓ । 2

4. ਸੀਤਾ, ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਰੀਤਾ 4 : 3 : 2 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਲਾਭ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਹਨ। 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੀਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਮਦਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ :

	₹
ਸਧਾਰਣ ਰਿਜ਼ਰਵ	1,80,000
ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਰਿਜ਼ਰਵ	2,25,000
ਲਾਭ ਅਤੇ ਹਾਨੀ ਖਾਤਾ (Dr.)	4,50,000

ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ ਇੰਦਰਾਜ ਦਰਜ ਕਰੋ।

5. X ਅਤੇ Y ਇਕ ਫਰਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ Z ਨੂੰ ਲਾਭ ਵਿਚ 20% ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਲਈ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਧਾਰਣ ਰਿਜ਼ਰਵ, ਸਾਖ, ਪੁਨਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੇ ਲਾਭ ਜਾਂ ਹਾਨੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਦੇ ਬਾਅਦ, X ਅਤੇ Y ਦੇ ਪੂੰਜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬਕਾਇਆ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ₹ 2,50,000 ਅਤੇ ₹ 3,50,000 ਸੀ। Z ਨੇ ਅਨੁਪਾਤਕ ਪੂੰਜੀ ਲਿਆਂਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਲਾਭ ਵਿਚ 20% ਹਿੱਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। Z ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ।

6. L, M ਅਤੇ N ਇਕ ਫਰਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਹਨ ਜੋ ਲਾਭ ਨੂੰ 3 : 2 : 1 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਫਰਮ ਹਰ ਸਾਲ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। 12.06.2024 ਨੂੰ M ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। M ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਫਰਮ ਦੀ ਸਾਖ ਦੀ ਕੀਮਤ ₹ 1,80,000 ਸੀ। M ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਫਰਮ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ₹ 3,00,000 ਸੀ। ਫਰਮ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿਚ M ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ। ਸਾਖ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ M ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ ਇੰਦਰਾਜ ਕਰੋ।

7. ਕਿਸੇ ਫਰਮ ਦੇ ਅੰਤਮ ਚਿੱਠੇ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਣਦਾਰ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ :

ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ	₹	ਸੰਪਤੀਆਂ	₹
		ਵਿਵਿਧ ਦੇਣਦਾਰ	4,00,000
		Less : ਵਿਵਸਥਾ	15,000
			3,85,000

ਫਰਮ ਅੰਤ ਦਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਮਾੜੇ ਕਰਜ਼ੇ ₹ 40,000 ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰਾਂ ਤੋਂ 5% ਦੀ ਛੋਟ 'ਤੇ ਵਸੂਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੇਣਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ?

8. ਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ।

9. ਸਾਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਾਰਕ ਲਿਖੋ।

10. ਫਰਮ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਸਮੇਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਸਰਪਲੱਸ ਕਿਉਂ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

11. ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹਨ।

4x4=16

(i) ਇਕ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਫਰਮ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲਾਭ ਕਮਾਇਆ :

4

ਸਾਲ	ਸ਼ੁੱਧ ਲਾਭ (₹)
2021 - 22	3,80,000
2022 - 23	4,40,000
2023 - 24	5,00,000

ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਫਰਮ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਪੂੰਜੀ ₹ 8,00,000 ਰਹੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ੋਖਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ; 15% ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ ਤੇ ਇਕ ਉਚਿਤ ਵਾਪਸੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ₹ 2,00,000 ਸਲਾਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਾਖ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ :

(a) ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਔਸਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਾਏ ਗਏ ਸੁਪਰ ਲਾਭ ਦੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ।

(b) ਔਸਤ ਲਾਭ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਪੂੰਜੀਕਰਨ।

(ii) Star ਅਤੇ Moon ਲਾਭ ਨੂੰ 3 : 2 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਫਰਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਸਨ। 31 ਮਾਰਚ, 2024 ਨੂੰ ਫਰਮ ਦਾ ਅੰਤਮ ਚਿੱਠਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ :

4

ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ	₹	ਸੰਪਤੀਆਂ	₹
ਪੂੰਜੀ		ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਰੋਕੜ	5,00,000
Star	8,00,000	ਵਿਵਿਧ ਦੇਣਦਾਰ	3,00,000
Moon	6,00,000	Less : ਵਿਵਸਥਾ	20,000
	14,00,000		2,80,000
ਸਧਾਰਣ ਰਿਜ਼ਰਵ	1,00,000	ਨਿਵੇਸ਼	3,20,000
		(ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਮੁੱਲ 2,90,000)	
ਨਿਵੇਸ਼ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਰਿਜ਼ਰਵ	50,000	ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ	15,00,000
ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਰਿਜ਼ਰਵ	25,000	ਸਾਖ	1,50,000
ਵਿਵਿਧ ਲੈਣਦਾਰ	3,75,000		
ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼	8,00,000		
	27,50,000		27,50,000

ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 2024 ਨੂੰ 'Sun' ਨੂੰ 1/10 ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ :

(a) 'Sun' ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲਈ ₹ 6,00,000 ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਖ ਨਕਦ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ।

(b) ਸਾਖ ਦਾ ਮੁੱਲ ₹ 4,00,000 ਹੈ।

- (c) ਦੇਣਦਾਰਾਂ ਤੇ 10% ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- (d) ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ ਤੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ 12% ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਬਕਾਇਆ ਹੈ।
- (e) ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ₹ 15,000 ਹੈ।
- (f) ₹ 40,000 ਦਾ ਨਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸਟਾਕ ₹ 38,000 ਵਿਚ Star ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ।
- ਪੁਨਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਖਾਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂੰਜੀ ਖਾਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

- (iii) ਏਕਮ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਲਾਭ ਨੂੰ 3 : 2 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਫਰਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਸਨ। 31 ਮਾਰਚ, 2024 ਨੂੰ ਫਰਮ ਦਾ ਅੰਤਮ ਚਿੱਠਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ :

ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ		₹	ਸੰਪਤੀਆਂ	₹
ਪੂੰਜੀ				
ਏਕਮ	6,00,000	10,00,000	ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ	4,80,000
ਆਕਾਸ਼	4,00,000		ਫਰਨੀਚਰ	3,50,000
ਵਿਵਿਧ ਲੈਣਦਾਰ			ਦੇਣਦਾਰ	1,60,000
ਏਕਮ ਕਰਜ਼		1,94,000	ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਯੋਗ ਬਿੱਲ	1,50,000
		40,000	ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਰੋਕੜ	94,000
		12,34,000		12,34,000

ਫਰਮ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀਆਂ ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ :

- (a) ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਲੈਣਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ।
- (b) ਏਕਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿਚ ₹ 50,000 ਦੀ ਇਕ ਨਾ-ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੰਪਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ।
- (c) ਫਰਨੀਚਰ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਬਹੀ ਮੁੱਲ ਤੋਂ 5% ਘੱਟ 'ਤੇ ਨਕਦ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਲੈ ਲਿਆ।
- (d) ਦੇਣਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ₹ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
- (e) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਯੋਗ ਬਿੱਲਾਂ ਤੋਂ ₹ 1,41,000 ਵਸੂਲ ਹੋਏ &
- (f) ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ₹ 1,000 ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਵਸੂਲੀ ਤੇ ਅਸਲ ਖਰਚੇ ₹ 2,000 ਆਕਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਵਸੂਲੀ ਖਾਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

- (iv) ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
- (v) ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇਦਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ?

4

4

12. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਕ ਹੈ ।

ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

- (i) ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ₹ 18,00,000 ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰੀਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਵਿੱਚ 20% ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਤੇ ਅੰਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ । ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਕਿਤ ਮੁੱਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ :
- (ਅ) ₹ 18,00,000
(ੳ) ₹ 21,60,000
(ੲ) ₹ 14,40,000
- (ii) ਕਿਸ ਲਈ, ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ?
- (ਅ) ਸਰਕਾਰ
(ੳ) ਨਿਵੇਸ਼ਕ
(ੲ) ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜਦੂਤ

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (iii) ਕਰਜ਼-ਪੱਤਰ ਧਾਰਕ _____ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ । (ਲਾਭ ਅੰਸ਼/ਵਿਆਜ)
- (iv) ਸਮਤਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ _____ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਸਥਿਰ/ਗਤੀਸ਼ੀਲ)
- (v) ਰੋਕੜ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਵਰਣ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਚਾਰਟਡ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ _____ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (AS-3/AS-3 ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ)

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ ।

- (vi) ਪੂੰਜੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀ ਹੈ ?
- (vii) ਲਾਟਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਜ਼-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- (viii) ਹਰਸ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਇੱਕ ਵਿੱਤੀ ਕੰਪਨੀ ਨੇ 12% ਸਲਾਨਾ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ₹ 10,00,000 ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖੇਸ਼ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ । ਰੋਕੜ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : 13 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਹਨ ।

13. ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਿਖੋ ।

14. ਰਿਤੂ ਲਿਮਟਿਡ ਨੇ ਨੀਰੂ ਨੂੰ 10% ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ₹ 20 ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਸ਼ ਵਾਲੇ 2,000 ਅੰਸ਼ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਏ (₹ 18 ਕਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ) ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ₹ 6 (ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਸਮੇਤ) ਅਤੇ ₹ 4 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਲ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1200 ਅੰਸ਼ ਗੋਲਡੀ ਨੂੰ ₹ 16 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ ਇੰਦਰਾਜ ਦਰਜ ਕਰੋ ।

- (iii) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ 31 ਮਾਰਚ, 2024 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਏ ਸਾਲ ਲਈ ਅਰੁਣ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਵਿਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਵਿਵਰਣ	31 ਮਾਰਚ, 2024 (₹)	31 ਮਾਰਚ, 2023 (₹)
ਸੰਚਾਲਨ ਤੋਂ ਮਾਲੀਆ	40,00,000	20,00,000
ਖਪਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ	30,00,000	12,00,000
ਹੋਰ ਖਰਚੇ	ਖਪਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ 12%	ਖਪਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ 10%
ਟੈਕਸ ਦਰ	30%	30%

ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਆਮਦਨ ਵਿਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

- (iv) ਰੋਕੜ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਵਰਣ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ - ਏ

12. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਕ ਹੈ।

ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

- (i) ਇਕ ਜਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈੱਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :
 (ੳ) ਰੇਂਜ (ਅ) ਟੈਕਸਟ (ੲ) ਲੇਬਲ (ਸ) ਫਾਰਮੂਲਾ
- (ii) ਕਿਸ ਚਾਰਟ ਨੂੰ ਸਕੈਟਰ ਚਾਰਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
 (ੳ) XY (ਅ) YZ (ੲ) ZX (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- (iii) _____ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਸ਼ੁੱਧਤਾ/ਬੁੱਧੀਮਤਾ)
- (iv) ਟੈਲੀ ਵਿਚ ਵਾਊਚਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ _____ ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (Alt+D/Alt+C)
- (v) PMT Method ਦੀ ਵਰਤੋਂ _____ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 (ਤਨਖਾਹ ਵਿਵਰਣ/ਲੋਨ ਮੋਡਨ ਦਾ ਵਿਵਰਣ)

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ।

- (vi) ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੇਖਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਕੰਪਿਊਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਲੇਖਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਸਪ੍ਰੈਡਸ਼ੀਟ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : 13 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਹਨ ।

7x2=14

13. ਡਾਟਾ ਆਡਿਟ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

2

14. ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਸਪ੍ਰੈਡਸ਼ੀਟ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ ?

2

15. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ ।

2

Formula	Description	Result
= Round (1765.4321, 2)	?	1765.43
= Round (1765.4321, 0)	?	1765

16. ਐੱਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਵਿਚ SLN (Straight Line) method ਰਾਹੀਂ ਘਿਸਾਵਟ ਪਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲਿਖੋ ।

2

	A	B
1	Cost (₹)	5,000
2	Salvage (₹)	10,000
3	Useful life in (years)	5
4	Depreciation	?

17. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਨੰਬਰ ਸੂਚੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਛੇਵੀਂ ਕਤਾਰ ਅਤੇ E ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਫਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ ।

2

	A	B	C	D	E
1	Name of Students	Marks Scored in July 2022	Marks Scored in December 2022	Marks Scored in March 2023	Total Marks
2	Mohan	300	400	425	?
3	Ram	250	291	300	?
4	Gobind	350	300	295	?
5	Kamal	410	390	415	?
6	Total Marks	?	?	?	

18. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਕੋਡ (Sequential, Mnemonic, Block) ਲਿਖੋ।

(a)	Code	Name of Accounts
	SLR	Salary Account
	BOD	Bank Overdraft
(b)	Code	Account group
	100-99	Rooms in First Floor
	200-299	Rooms in Second Floor

19. ਟੈਲੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਿਖੋ।

20. ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹਨ।

(i) ਟੈਲੀ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਕਦ ਖਾਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

2021	Particulars	Rupees (Rs.)
Nov. 1	Sandip started business with cash	2,00,000
Nov. 5	Paid for repair of machinery	20,000
Nov. 9	Paid for refreshment expenses	20,000
Nov. 12	Purchased stationery for cash	2,000
Nov. 20	Sold stationery for cash	3,000

(ii) ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ।

(iii) ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਵੇਚ (Sale) ਰੂ: ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

	A	B
1	January	25,000
2	February	15,000
3	March	28,000
4	April	32,000
5	May	20,000
6	June	36,000

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਵੇਚ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ।

- (a) ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਵੇਚ ਪਤਾ ਕਰੋ।
(b) ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਵੇਚ ਪਤਾ ਕਰੋ।
(c) ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵੇਚ ਪਤਾ ਕਰੋ।
(d) ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਵੱਧੋ-ਵੱਧ ਵੇਚ ਪਤਾ ਕਰੋ।
- (iv) ਕੰਪਿਊਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਲੇਖਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ।

4

(Hindi Version)

ਨੋਟ :

- (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 142 अवश्य लिखें।
(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें मुख पृष्ठ सहित 28 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जाएगा।
(iv) प्रश्न-पत्र में तीन भाग हैं : भाग-क, भाग-ख तथा भाग-ग। भाग-क सभी विद्यार्थियों के लिए अनिवार्य है तथा विद्यार्थी भाग-ख और भाग-ग में केवल एक भाग को चुन सकते हैं।
(v) संख्यात्मक प्रश्नों के लिए शब्दों, लाइनों या पत्रों की कोई सीमा नहीं है।
(vi) प्रोग्रामों के बिना साधारण गणक के उपयोग की अनुमति है।

भाग-क

- (vii) प्रश्न सं. 1 में एक-एक अंक वाले प्रश्न हैं।
प्रश्न सं. 2 से 10 प्रत्येक के 2 अंक हैं।
प्रश्न सं. 11 में पाँच उप-भाग हैं। पाँच में से कोई चार प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न 4 अंक का है।

भाग-ख और ग

- (viii) प्रश्न सं. 12 में सभी प्रश्न का अनिवार्य है। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है।
प्रश्न सं. 13 से 19 प्रत्येक के 2 अंक हैं।
प्रश्न सं. 20 में चार उप-भाग हैं। चार में से कोई तीन प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न 4 अंक का है।
(ix) पंजाबी एवं हिन्दी भाषा में अंग्रेजी भाषा के ही यथार्थ अनुवादित प्रश्न दिए गए हैं। अतः किसी भी भ्रम की स्थिति में अंग्रेजी भाषा के प्रश्न को ही सही माना जाएगा।

भाग - क

1. सभी भाग अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न एक अंक का है :
बहु-वैकल्पिक प्रश्न :

12x1=12

- (i) ख्याति के मूल्यांकन की किस विधि के अंतर्गत वापसी की सामान्य दर की आवश्यकता नहीं है?
(क) पूंजीकरण विधि (ख) सुपर लाभ विधि
(ग) औसत लाभ विधि (घ) इनमें से कोई नहीं

1

(ii) संपत्तियों के मूल्य में वृद्धि पुनर्मूल्यांकन खाते के किस पक्ष में दर्ज की जाती है?

(क) क्रेडिट पक्ष

(ख) डेबिट पक्ष

(ग) दर्ज नहीं किया जाता

(घ) इनमें से कोई नहीं

(iii) J, K, L, M साझेदारी में हैं और 9 : 6 : 5 : 5 के अनुपात में लाभ और हानि को बाँटते हैं। 'N' 20% हिस्सेदारी के लिए साझेदारी में शामिल होता है। J, K, L और M भविष्य में आपस में लाभ को 3 : 4 : 2 : 1 के अनुपात में बाँटेंगे। नया लाभ विभाजन अनुपात होगा :

(क) 3 : 4 : 2 : 1 : 5

(ख) 9 : 6 : 5 : 5 : 5

(ग) 8 : 6 : 4 : 2 : 5

(घ) 6 : 8 : 4 : 2 : 5

(iv) X, Y और Z तीन साझेदार 10 : 7 : 5 के अनुपात में लाभ बाँटते हैं। Z सेवानिवृत्त हो गया। X और Y ने लाभ को बराबर अनुपात में बाँटने का फैसला किया। लाभ अनुपात होगा :

(क) 1 : 4

(ख) 10 : 7

(ग) 7 : 10

(घ) 4 : 1

रिक्त स्थान भरें :

(v) लाभ के विरुद्ध साझेदार को दिया जाने वाला किराया _____ है। (चार्ज/नियोजन)

(vi) पुनर्मूल्यांकन खाता _____ खाता है। (वास्तविक/नाममात्र)

(vii) वह अनुपात जिसमें शेष साझेदार सेवानिवृत्त साझेदार का हिस्सा प्राप्त करते हैं उसे _____ कहा जाता है।
(लाभ अनुपात/त्याग अनुपात)

(viii) फर्म के विघटन पर सभी संपत्तियों और देनदारियों को उनके _____ मूल्यों पर वसूली खाते में स्थानांतरित किया जाता है।
(बही/बाजार)

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

(ix) मोहन ने प्रत्येक तिमाही के शुरू में ₹ 4,000 निकलवाए। 6% प्रति वर्ष की दर से आहरण पर ब्याज की गणना करें।

(x) ख्याति को परिभाषित करें।

(xi) त्याग अनुपात की गणना का सूत्र क्या है?

(xii) वसूली खाता क्या है?

प्रश्न संख्या 2 से प्रश्न संख्या 10 तक सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

9x2=18

2. एक साझेदार फर्म से सेवानिवृत्त कैसे हो सकता है? 2
3. P और Q एक फर्म में साझेदार हैं। P ₹ 7,500 प्रतिमाह वेतन और किसी भी प्रकार के कमीशन लेने से पहले के शुद्ध लाभ के 10% कमीशन का हकदार है। Q अपना कमीशन लेने के बाद शुद्ध लाभ के 10% कमीशन का हकदार है। 31 मार्च, 2024 को समाप्त वर्ष के लिए शुद्ध लाभ ₹ 2,20,000 था। लाभ का वितरण दर्शाइये। 2
4. सीता, गीता और रीता 4:3:2 के अनुपात में लाभ को बाँटने वाले साझेदार हैं। 1 अप्रैल 2024 से उन्होंने लाभ को बराबर बाँटने का फैसला किया। उस तिथि पर उनकी बहियों में निम्नलिखित मदें दिखाई गई हैं : 2

	₹
सामान्य रिजर्व 	1,80,000
कर्मचारी मुआवजा रिजर्व	2,25,000
लाभ-हानि खाता (Dr.)	4,50,000

आवश्यक रोजनामचा प्रविष्टियाँ दर्ज करें।

5. X और Y एक फर्म में साझेदार थे। उन्होंने लाभ में 20% हिस्सेदारी के लिए Z को एक नए साझेदार के रूप में स्वीकार किया। सामान्य रिजर्व, ख्याति, पुनर्मूल्यांकन पर लाभ या हानि से संबंधित सभी समायोजनों के बाद, X और Y के पूँजी खातों में शेष राशि क्रमशः ₹ 2,50,000 और ₹ 3,50,000 थी। Z आनुपातिक पूँजी लाया ताकि उसे लाभ में 20% हिस्सा दिया जा सके। Z द्वारा लाई जाने वाली पूँजी-राशि की गणना करें। 2
6. L, M और N एक फर्म में साझेदार हैं जो 3:2:1 के अनुपात में लाभ बाँटते हैं। फर्म हर साल 31 मार्च को अपनी बहियाँ बंद करती है। M की मृत्यु 12.06.2024 को हुई। M की मृत्यु पर फर्म की ख्याति का मूल्य ₹ 1,80,000 था। M की मृत्यु पर, उसकी मृत्यु के समय तक फर्म के लाभ में उसका हिस्सा पिछले वर्ष के लाभ के आधार पर गणना किया जाना था जो ₹ 3,00,000 था। फर्म के लाभ में M के हिस्से की गणना करें। ख्याति के व्यवहार और M की मृत्यु के समय लाभ में उसके हिस्से के लिए आवश्यक रोजनामचा प्रविष्टि दर्ज करें। 2

7. किसी फर्म के अंतिम चिट्टे में देनदार निम्नानुसार थे : 2

दायित्व	₹	संपत्तियाँ	₹
		विविध देनदार	4,00,000
		Less : प्रावधान	15,000
			3,85,000

फर्म के विघटन पर, अशोध्य ऋण ₹ 40,000 थे तथा शेष देनदारों से 5% छूट पर वसूली की गई। देनदारों से कितनी राशि वसूल की गई ?

8. स्थिर पूँजी खातों और अस्थिर पूँजी खातों में कोई दो अंतर लिखिए। 2
9. ख्याति को प्रभावित करने वाले कोई दो कारक लिखिए। 2
10. फर्म के पुनर्गठन के समय 'रिजर्व और सरप्लस' का वितरण क्यों किया जाता है? 2
11. पाँच प्रश्नों में से कोई चार प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न चार अंक का है। 4x4=16
- (i) एक साझेदारी फर्म ने पिछले तीन वर्षों के दौरान निम्नलिखित शुद्ध लाभ अर्जित किया : 4

साल	शुद्ध लाभ ₹
2021 - 22	3,80,000
2022 - 23	4,40,000
2023 - 24	5,00,000

उपर्युक्त अवधि के दौरान फर्म में नियोजित पूँजी ₹ 8,00,000 रही है। इसमें शामिल जोखिम को ध्यान में रखते हुए, पूँजी पर 15% उचित वापसी माना गया। इस अवधि के दौरान सभी साझेदारों का पारिश्रमिक ₹ 2,00,000 प्रति वर्ष अनुमानित है।

निम्नलिखित के आधार पर ख्याति के मूल्य की गणना करें :

- (a) उपर्युक्त तीन वर्षों के दौरान औसत आधार पर अर्जित सुपर लाभ की दो वर्ष की खरीद।
- (b) औसत लाभ विधि का पूँजीकरण।
- (ii) Star और Moon लाभ को 3 : 2 के अनुपात में बाँटते हुए एक फर्म में साझेदार थे। 31 मार्च, 2024 को फर्म का अंतिम चिह्न इस प्रकार था :

दायित्व	₹	संपत्तियाँ	₹
पूँजी		बैंक में रोकड़	5,00,000
Star	8,00,000	विविध देनदार	3,00,000
Moon	6,00,000	Less : प्रावधान	20,000
सामान्य रिजर्व			2,80,000
निवेश उतार-चढ़ाव रिजर्व		1,00,000	3,20,000
श्रमिक मुआवजा रिजर्व		50,000	15,00,000
विविध लेनदार		25,000	1,50,000
बैंक ऋण		3,75,000	
		8,00,000	
	27,50,000		27,50,000

उन्होंने 1 अप्रैल, 2024 को 1/10 हिस्से के लिए 'Sun' को साझेदारी में शामिल किया। निम्न प्रकार सहमति हुई :

- 'Sun' अपने हिस्से की पूँजी के लिए ₹ 6,00,000 लाता है लेकिन ख्याति नकद में नहीं ला सकता।
- ख्याति का मूल्य ₹ 4,00,000 है।
- देनदारों पर 10% प्रावधान आवश्यक है।
- बैंक ऋण पर 6 माह के लिए 12% प्रति वर्ष की दर से ब्याज देय है।
- श्रमिक मुआवजा रिजर्व के विरुद्ध श्रमिकों की देनदारी ₹ 15,000 है।
- ₹ 40,000 का अलिखित स्टॉक Star द्वारा ₹ 38,000 में ले लिया गया।

पुनर्मूल्यांकन खाता और साझेदारों के पूँजी खाते तैयार करें।

- (iii) एकम और आकाश लाभ को 3 : 2 के अनुपात में बाँटते हुए एक फर्म में साझेदार थे। 31 मार्च, 2024 को फर्म का अंतिम चिह्न इस प्रकार था :

दायित्व	₹	संपत्तियाँ	₹
पूँजी :		भूमि और भवन	4,80,000
एकम	6,00,000	फर्नीचर	3,50,000
आकाश	4,00,000	देनदार	1,60,000
विविध लेनदार		प्राप्ति योग्य बिल	1,50,000
एकम का ऋण		बैंक में रोकड़	94,000
	12,34,000		12,34,000

फर्म का उपरोक्त तिथि को विघटन कर दिया गया और संपत्तियों तथा देनदारियों का निपटान निम्नानुसार किया गया :

- भूमि और भवन को लेनदारों ने अपने पूर्ण और अंतिम भुगतान के रूप में ले लिया।
- एकम ने अपने ऋण के पूर्ण निपटान में ₹ 50,000 की अलिखित संपत्ति स्वीकार की।
- फर्नीचर को आकाश ने बही मूल्य से 5% कम पर नकद भुगतान करके ले लिया।
- देनदारों से एक ऋण वसूली एजेंसी द्वारा ₹ 10,000 की लागत पर प्राप्त किया।
- प्राप्ति योग्य बिलों से ₹ 1,41,000 वसूल हुए।
- आकाश ने सभी वसूली व्यय वहन करने की सहमति दी। इस सेवा के लिए आकाश को ₹ 1,000 दिए जाएँगे। वसूली का वास्तविक व्यय ₹ 2,000 आकाश द्वारा अदा किया गया।

वसूली खाता तैयार करें।

- साझेदारी दस्तावेज के अभाव में कौन से नियम लागू होते हैं?
- साझेदार की सेवानिवृत्ति के समय कौन से समायोजन आवश्यक हैं?

भाग - ख और भाग - ग में से कोई एक भाग करो।

भाग - ख

8x1=8

12. सभी भाग अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न एक अंक का है :

बहु-वैकल्पिक प्रश्न :

- (i) एक कंपनी ने ₹ 18,00,000 की मशीनरी खरीदी और प्रतिफल में 20% प्रीमियम पर अंश जारी किए। जारी किए गए अंशों का अंकित मूल्य क्या होगा? 1
- (क) ₹ 21,60,000 (ख) ₹ 18,00,000
- (ग) ₹ 14,40,000 (घ) ₹ 15,00,000
- (ii) किसके लिए वित्तीय विवरणों का विश्लेषण महत्वपूर्ण नहीं है? 1
- (क) निवेशक (ख) सरकार
- (ग) भारत के राजदूत (घ) कंपनी के कर्मचारी

रिक्त स्थान भरें :

- (iii) ऋण-पत्र धारक _____ प्राप्त करने के हकदार हैं। (लाभांश/ब्याज) 1
- (iv) क्षैतिज विश्लेषण को _____ विश्लेषण भी कहा जाता है। (स्थिर/गतिशील) 1
- (v) रोकड़ प्रवाह विवरण भारतीय चार्टर्ड लेखाकार संस्थान द्वारा जारी _____ के आधार पर तैयार किया जाता है। 1
- (AS-3/AS-3 संशोधित)

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

- (vi) पूँजी रिजर्व क्या है? 1
- (vii) लॉटरी द्वारा ऋणपत्रों की वापसी की व्याख्या करें। 1
- (viii) हर्ष लिमिटेड, एक वित्तीय कंपनी ने 12% वार्षिक दर से ₹ 10,00,000 का ऋण और अग्रिम प्राप्त किया। रोकड़ प्रवाह विवरण तैयार करते समय इसे किस गतिविधि में शामिल किया जाएगा? 1

प्रश्न संख्या 13 से प्रश्न संख्या 19 तक सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

7x2=14

13. वित्तीय विवरणों की कोई दो सीमाएँ लिखिए।

2

14. रितु लिमिटेड ने नीरू को 10% प्रीमियम पर जारी किए गए ₹ 20 प्रति अंश के 2,000 अंश जब्त कर लिए (₹ 18 काल किए गए) जिन पर उसने आवंटन के ₹ 6 (प्रीमियम सहित) और ₹ 4 की पहली काल का भुगतान नहीं किया। इनमें से 1200 अंश गोल्डी को ₹ 16 प्रति अंश के हिसाब से पूरी तरह से भुगतान किए गए अंशों के रूप में फिर से जारी किए गए। अंशों को जब्त करने और पुनः जारी करने के लिए रोजनामचा प्रविष्टियाँ दर्ज करें।

2

15. ABC Ltd. ने ₹ 100 प्रत्येक के 30,000, 10% ऋण-पत्र ₹ 50 प्रति अंश प्रीमियम पर जारी करने के लिए आवेदन आमंत्रित किए। ऋण-पत्रों पर आवेदन के साथ पूरी राशि देय थी। 50,000 ऋण-पत्रों के लिए आवेदन प्राप्त हुए। आनुपातिक आधार पर ऋण-पत्र आवंटित किए गए और आवेदन राशि वापस कर दी गई। शेष आवेदकों को

2

ABC Ltd. की बहियों में उपरोक्त लेनदेन के लिए आवश्यक रोजनामचा प्रविष्टियाँ दर्ज करें।

16. एक फर्म का चालू अनुपात 3.5 : 1 और त्वरित अनुपात 2 : 1 है। स्टॉक के मूल्य को ₹ 96,000 मानते हुए, कुल चालू संपत्तियाँ और कुल चालू दायित्व ज्ञात कीजिए।

2

17. निम्नलिखित विवरणों से निवेश गतिविधियों से रोकड़ प्रवाह की गणना करें :

2

1st अप्रैल, 2023

31st मार्च, 2024

₹

₹

प्लांट और मशीनरी (घटते मूल्य पर)

14,40,000

17,20,000

जानकारी :

(i) वर्ष के दौरान ₹ 1,70,000 मूल्य हास लगाया गया।

(ii) प्लांट और मशीनरी जिसका घटता मूल्य ₹ 2,20,000 था, उसे ₹ 2,50,000 में बेचा गया।

18. बकाया याचना और अग्रिम याचना के बीच कोई दो अंतर बताएँ।

2

19. परिवर्तनीय और गैर-परिवर्तनीय ऋण-पत्र क्या हैं?

2

20. चार प्रश्नों में से कोई तीन प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न चार अंक का है।

(i) 'अंश' और 'ऋण-पत्र' में कोई चार अंतर लिखिए।

(ii) अम्बुज लिमिटेड ने सार्वजनिक सब्सक्रिप्शन हेतु ₹ 20 प्रत्येक मूल्य के 2,00,000 समता अंश ₹ 10 प्रति अंश के प्रीमियम पर जारी किए, जो निम्नानुसार देय है :

आवेदन पर	₹ 10
आबंटन पर	₹ 14 (प्रीमियम सहित ₹ 10)
प्रथम एवं अंतिम कॉल पर	₹ 6

3,00,000 अंशों के लिए आवेदन प्राप्त हुए। सभी आवेदकों को आनुपातिक आधार पर आबंटन किया गया तथा आवेदन पर अधिक भुगतान की गई राशि का प्रयोग आबंटन पर देय राशि के भुगतान के लिए किया गया।

पूजा, जिसने 3,600 अंशों के लिए आवेदन किया था, आवंटन और कॉल राशि का भुगतान करने में विफल रही और अंशों को बाद में जब्त कर लिया गया। जब्त किए गए अंशों में से दो-तिहाई अंशों को संदीप को ₹ 16 प्रति अंश पर पूरी तरह से भुगतान किए अंशों के रूप में फिर से जारी किया गया। उपरोक्त लेनदेन को दर्ज करने के लिए रोजनामचा प्रविष्टियाँ दिखाएँ।

(iii) निम्नलिखित जानकारी से 31 मार्च, 2024 को समाप्त वर्ष के लिए 'अरुण लिमिटेड' का तुलनात्मक आय विवरण तैयार करें।

विवरण	31 मार्च, 2024 (₹)	31 मार्च, 2023 (₹)
संचालन से राजस्व	40,00,000	20,00,000
खपत सामग्री की लागत	30,00,000	12,00,000
अन्य व्यय	खपत सामग्री की लागत का 12%	खपत सामग्री की लागत का 10%
कर की दर	30%	30%

तुलनात्मक आय विवरण तैयार करें।

(iv) रोकड़ प्रवाह विवरण की कोई चार सीमाएँ लिखिए।

12. सभी भाग अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न एक अंक का है।

8x1=8

बहु-वैकल्पिक प्रश्न :

- (i) एक या एक से अधिक सैल के चुनाव को कहा जाता है : 1
 (क) रेंज (ख) टेक्स्ट
 (ग) लेबल (घ) सूत्र
- (ii) कौन से चार्ट को स्कैटर चार्ट भी कहा जाता है? 1
 (क) XY (ख) YZ
 (ग) ZX (घ) इनमें से कोई नहीं।

रिक्त स्थान भरें :

- (iii) _____ कम्प्यूटर की विशेषता नहीं है। (शुद्धता/बुद्धिमता) 1
- (iv) टैली में वाक्य को खत्म (delete) करने के लिए _____ कमांड का प्रयोग किया जाता है। 1
 (Alt+D/Alt+C)
- (v) PMT Method का प्रयोग _____ तैयार करने के लिए किया जाता है। 1
 (वेतन विवरण/कर्ज भुगतान विवरण)

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

- (vi) कोई तीन प्रकार के लेखा सॉफ्टवेयर के नाम लिखें। 1
- (vii) कम्प्यूटरीकृत लेखा सॉफ्टवेयर की किसी एक सुरक्षा विशेषता के बारे में लिखें। 1
- (viii) स्प्रेडशीट से क्या भाव है? 1

प्रश्न संख्या 13 से प्रश्न संख्या 19 तक सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

7x2=14

13. डाटा ऑडिट (Data Audit) से क्या भाव है? 2
14. इलेक्ट्रॉनिक स्प्रेडशीट की कोई दो विशेषताएँ लिखें। 2
15. निम्नलिखित टेबल को पूरा करें। 2

Formula	Description	Result
= Round (1765.4321, 2)	?	1765.43
= Round (1765.4321, 0)	?	1765

16. एम.एस. एक्सल में SLN (Straight Line) Method द्वारा मूल्य-हास पता करने का सूत्र लिखें।

	A	B
1	Cost (₹)	5,000
2	Salvage (₹)	10,000
3	Useful life (in years)	5
4	Depreciation	?

17. विद्यार्थियों की अंक सूची, नीचे दी गई है। छठी पंक्ति तथा E कॉलम में सूत्र लिखकर इस टेबल को पूरा करें।

	A	B	C	D	E
1	Name of Students	Marks Scored in July 2022	Marks Scored in December 2022	Marks Scored in March 2023	Total Marks
2	Mohan	300	400	425	?
3	Ram	250	291	300	?
4	Gobind	350	300	295	?
5	Kamal	410	390	415	?
6	Total Marks	?	?	?	

18. निम्नलिखित के कोड (Sequential, Mnemonic, Block) का नाम लिखें।

- (a) Code Name of Accounts
- SLR Salary Account
- BOD Bank Overdraft
- (b) Code Account group
- 100-199 Rooms in First Floor
- 200-299 Rooms in Second Floor

19. टैली में एक कंपनी को खत्म (Delete) करने के पड़ाव (Steps) लिखें।